

ТЕНДЕНЦІЇ АДАПТАЦІЇ НОВИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У МОВІ-РЕЦИПІЄНТІ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ (кінець XX ст. – початок XXI ст.)

Проаналізовано процес адаптації лексичних запозичень у мові засобів масової інформації кінця XX ст. – початку XXI ст. Досліджено головні закономірності адаптації нових суспільно-політичних лексичних запозичень у мові-реципієнті. Розглянуто семантичні особливості лексичних запозичень, способи і причини запозичення нових слів та зроблено спробу систематизації і класифікації нових слів. Обґрунтовано, що значна частина інновацій пройшла ступінь адаптації, придбала характеристики і властивості, притаманні одиницям лексичної системи української або російської мови (індивідуальність лексичного значення, структурна ціліснооформленість, приналежність до певних граматичних категорій і класів).

Ключові слова: процес адаптації, лексичні запозичення, словниковий склад, засоби масової інформації, екстралінгвістичні та лінгвістичні чинники.

Проанализирован процесс адаптации лексических заимствований в языке средств массовой информации конца XIX в. – начала XX в. Раскрыты главные закономерности адаптации новых общественно-политических лексических заимствований в языке-реципиенте. Изучены семантические особенности заимствований, способы и причины заимствования новых слов, сделана попытка систематизации и классификации новых слов. Доказано, что значительная часть инноваций приобрела характеристики и свойства, присущие единице лексической системы украинского или русского языка (индивидуальность лексического значения, структурная цельнооформленность, принадлежность к определенным грамматическим категориям и классам).

Ключевые слова: процесс адаптации, лексические заимствования, словарный состав, средства массовой информации, экстралингвистические и лингвистические причины.

The article deals with the process of adaptation of lexical borrowings in mass media at the end of the XXth – the beginning of the XXIst century. The peculiarities of adaptation of new social and political loan words in the language-recipient are investigated. The main attention is given to the systematization and classification of lexical borrowings. The semantic peculiarities of loan words as well as the ways and reasons of lexical borrowings are studied against the wide background of the theoretical and practical aspects of linguists who work in the given period. It is grounded the substantial part of new words has acquired the characteristics and qualities inherent the words of lexical system either Russian or Ukrainian languages such as individuality of lexical meaning, structural integrity etc.

Key words: the process of adaptation, lexical borrowings, vocabulary, mass media, extralinguistic and sociolinguistic factors.

Суспільство кінця XX ст. – початку XXI ст. характеризується помітними соціальними, економічними і культурними змінами [9, с. 8]. У часи великих політичних і економічних зрушень, до яких належать сучасні перетворення в Україні, відбуваються інтенсивні зміни в усіх сферах нашого життя, які зробили істотний вплив на еволюцію сучасної мовної ситуації. Лексика, лексичний фонд мови, як складова частина мовної системи, істотно відрізняється від інших сторін мови (фонетичного устрою, морфології, синтаксису) і знаходиться у процесі постійного руху, розвитку і вдосконалення, саме тому в лексиці відбиваються зміни розвитку

сучасного соціуму. Одним з найбільш активних, відчутних і соціально значимих мовних аспектів виявився процес запозичення іншомовних слів [1; 9; 12].

Завдяки інтенсивній розбудові мови на всіх її рівнях нові явища стали предметом пильної уваги мовознавців [2; 3; 7; 9]. **Актуальність** статті зумовлена необхідністю детального визначення семантики лексичних запозичень суспільно-політичної тематики, дослідження їх природи, статусу, специфіки та особливостей функціонування, а також визначення місця нової суспільно-політичної запозиченої лексики в системі української і російської мов. Водночас подальше опрацювання теми, поява нових матеріалів викликає необхідність нового звернення до проблеми.

Метою статті є висвітлення особливостей семантики запозичених лексем, які були засвоєні і набули нових значень і відтінків, нову сполучуваність слів упродовж останніх років у мові сучасних засобів масової інформації (ЗМІ). Для досягнення зазначеної мети ставляться і розв'язуються такі **завдання**: вивчення семантики запозиченої лексики в системі мови, способів і причин запозичення нових слів; виявлення типів нових слів із суспільно-політичною семантикою в сучасних засобах масової інформації; спроба систематизації цього пласта лексики і співвідношення його із загальною системою запозиченої лексики у складі сучасної російської і української мови. Матеріалом для дослідження послужили запозичені лексеми з періодичної літератури.

У мовознавчих студіях з питань тенденцій розвитку сучасної лексики та особливостей динаміки лексичних норм суспільно-політична лексика була предметом дослідження багатьох фахівців України та Росії. Про неї писали Л. М. Архипенко, Я. В. Битківська, С. П. Гриценко, Г. В. Дружин, Л. П. Кислюк, У. Л. Мрозіцька, Т. М. Полякова, Н. О. Попова, Г. А. Сергєєва, В. П. Сімонок, О. А. Стишов, С. А. Федорець; Є. С. Літвінова, О. В. Маринова, І. В. Нечаєва, М. С. Селіванова та ін. Однак лексико-семантичні процеси, що відбуваються в лексичній системі української та російської мов в умовах розвитку сучасного суспільства, вимагають нових досліджень.

Питання збагачення мови численними лексичними запозиченнями було порушено в дослідженнях багатьох науковців; в аспекті досліджуваної проблеми, питання засвоєння запозичених лексем, зокрема етапи і ступені адаптації запозичень, висвітлювалося у працях Л. П. Крисіна [10], О. Г. Муромцевої [12], Л. М. Архипенко [1], Я. В. Битківської [3], І. В. Нечаєвої [13]; змінам у лексико-семантичній системі мови присвячені роботи Г. В. Дружина [5], І. М. Каминіна [7], Є. А. Карпіловської [9], Н. Ф. Клименко [9], Л. П. Кислюк [8], У. Л. Мрозіцької [11], О. А. Стишова [18], Т. М. Полякової [14], Н. О. Попової [15].

У ході дослідження встановлено, що проблема поповнення термінологічної лексики запозиченнями і її закономірностей функціонування в умовах сучасної мовної ситуації була розпочата в роботах таких науковців: С. А. Федорець [19], Г. А. Сергєєва [16]; структуруванню і систематизації лексичних запозичень за тематичними групами присвячені праці О. Г. Муромцевої [12], Т. М. Полякової [14], В. П. Сімонок [17]. Учені зробили спробу встановити зв'язок між внутрішньосистемними закономірностями мовної еволюції, її зовнішніми факторами у співвідношенні із прагматичними, соціолінгвістичними та лексикографічними аспектами. Таким чином, враховуючи динаміку збільшення кількості праць у дослідженні всебічного розгляду лексичних запозичень, перед науковцями залишилася ще низка питань, які потребують системного вивчення.

З появою соціолінгвістичних досліджень в українському і російському мовознавстві другої половини ХХ століття основними чинниками запозичення прийнято вважати причини нелінгвістичного характеру. Важливе значення екстралінгвістичних причин і їх провідну роль у процесі лексичного запозичення підкреслюють А. А. Брагіна [2], В. К. Журавльов [6], Л. П. Крисін [10] і багато інших лінгвістів [1; 4; 5; 11; 12; 14]. Дослідники звертають увагу на соціально-політичну ситуацію в країні, розвиток громадських і міжнародних відносин та умов життя людини, моральної спрямованості суспільства, досягнення суспільства в різних сферах, які відображаються в мовній ситуації у вигляді запозичень, неологізмів, що відповідають новій суспільній проблемі соціуму.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що одним з елементів суспільного життя, який активно реагує на сучасні процеси, віддзеркалює їх і сприяє проникненню в мову лексичних запозичень, є засоби масової інформації. Отже, враховуючи зазначене положення, вважаємо, що саме мова ЗМІ відіграє найбільшу роль у розвитку мовної структури; вона, передусім, реагує на новації, які супроводжують прогрес, і, відповідно, найбільш чітко відображає всі зміни лексичного складу мови, а багатство її внутрішніх ресурсів дозволяє відобразити велику гаму відтінків значень нових слів у різних контекстах.

Вивчення лексичного складу української та російської мов у досліджуваній період дозволило константувати, що словниковий корпус інтенсивно поповнився лексичними запозиченнями, які широко представлені у всіх сферах суспільного життя – політичній, фінансовій, у сфері підприємницької діяльності, технічній, побутовій та ін., але помітним змінам піддалися соціальна сфера і політика. Відомо, що найчастіше номінації суспільно-політичного характеру виникають для називання нових предметів, реалій, явищ дійсності; сучасний аспект розгляду даного питання має на увазі дві основні тенденції (причини) виникнення запозичених слів [4, с. 108]: з одного боку, це соціально-політичні та культурні зміни в житті країни, з іншого – американоманія; ця особливість простежується в прилученні сучасного суспільства не тільки до технічних нововведень, а й до стандартів життєвого рівня, іншої культури, іншого способу життя [1; 4; 7].

Використання англійської як мови-донора зумовлено вагомістю англомовних країн на світовій геополітичній арені. Перш за все це пояснюється впливом англомовних країн (насамперед США) на суспільне і політичне життя, активною культурною експансією, а також впровадженням у країнах демократії, ринкової економіки, тобто реалій, в області яких найбільший досвід є саме у англомовних країн, а, отже, саме англійська мова є законодавцем відповідних спеціальних термінологій.

Можна зазначити, що запозичення нових слів – процес, зумовлений наявністю певних причин, найчастіше – екстралінгвістичних. Під лексичними запозиченнями в нашому дослідженні будемо розуміти групу слів, що позначають суспільно-політичні реалії, досить недавно увійшли в активний склад мови і ще не цілком освоєні мовною свідомістю народу. Динаміка суспільно-політичної ситуації в Україні кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. стала причиною виникнення багатьох нових і актуалізації вже відомих для мовної свідомості суспільно-політичних реалій. Важливою особливістю осмислення нових слів є той факт, що вони сприймаються саме як нові, але семантика нових слів часто ще не є зрозумілою для більшості носіїв мови і вимагає пояснень.

Крім тих випадків, коли нові слова виникають у мові для вираження нових понять, існують приклади, коли відбуваються семантичні перетворення і з'явля-

ються нові значення, які є результатом переносного вживання слова, що спричиняється до подальшого розвитку багатозначності і розширення використання слова. Серед цих слів є лексеми, які вже пристосувалися до мовної системи, але актуалізовані в досліджуваний період, які придбали нові значення чи відтінки значень. Останнім часом часто вживається в мові ЗМІ і в промові публічних політиків запозичене слово *олигарх* (від гр. *oligarchia* – англ. *oligarchy* – влада небагатьох), знайоме ще радянським людям з підручників історії стародавнього світу (*спартанський олигархічний союз*), але сьогодні так називають представника великого капіталу, який має серйозний вплив на владу, засоби масової інформації, політику і економіку країни. Наприклад: «Президент захистив інтереси *олигархів*, яким належать телеканали» («Свобода», 28.01–03.02.03). Слово могло зустрічатися в спеціальних роботах з історії, де позначало кожного із співправителів древньої Спарти окремо, але воно не було фактом суспільної свідомості, проте відбулася окрема сполучуваність політично насичених слів із словами іншого семантичного ряду, що отримало негайне відображення в мові, перш за все в мові преси: від слова *олигархія* утворено словосполучення *фінансова олигархія* (політичне й економічне панування кола фінансистів). Наприклад: «В то же самое время деньги в стране есть, и немалые – недаром история с покупкой английского футбольного клуба «Челси» российским *олигархом* наделала столько шума и справедливо была воспринята едва ли не как вызов обществу» («Комсомольская правда», 21.10.10.).

Схожа ситуація із іншомовним терміном, загальноприйнятим у політичному середовищі, *електорат* (від англ. *Elector* – виборець; *electorate* – виборці, контингент виборців; коло виборців, які голосують за певну партію на парламентських, президентських чи муніципальних виборах; сукупність виборців даного виборчого округу), який витіснив російське слово виборці. У радянських словниках іншомовних слів лексеми *електорат*, *електоральний* не зафіксовані, і безумовним фактом залишається те, що в активний словниковий запас носіїв мови вони увійшли саме в дев'яності роки двадцятого століття, коли почали проводитися вибори і електоральна функція населення стала по-справжньому актуальною. Наведемо приклад: «Команде Президента удалось создать ряд маргинальных политических объединений, которые имели целевую задачу распыления *електората* социалистов» («Свобода», 04–10.02.03). Слово *електорат* надовго увійде до лексичного складу української або російської мови, так як воно є більш зручним і ємним поняттям у порівнянні з терміном «виборці», а в більшості випадків експресивно-стилістичне забарвлення слова пов'язане з семантичним оновленням і розширенням контексту вживання, тим більше дана лексема найточніше відповідає політичній ситуації в країні. Пор.: «Во время выборов происходит борьба за *електорат*» чи «*електорат* республиканцев оказался многочисленнее *електората* консерваторов».

Спостерігаються зміни семантики споконвічних слів, зумовлені тим, що в мові засвоюються не всі значення слова, властиві йому в рідній мові, і розширюють свої значення. Так, наприклад, семантичне переосмислення в російській мові отримало слово *імідж*; англійська лексема *image* має кілька значень: *образ*, *стаття (святого)*, *зовнішність*. Наприклад: «Тепер, коли наблидається 300-річчя Санкт-Петербурга, яке відзначатиметься наступної весни, почалася кампанія з відтворенням його *іміджу*» («Урядовий кур'єр», 01.11.02.). В досліджуваний період з усіх цих значень у лексичному складі російської та української мов широко використовується в політиці новий відтінок значення *рекламний вигляд політика, фірми, артиста, створений самою людиною і засобами масової інформації*,

громадська думка про відому людину – актора, політичного діяча. Наприклад: «Компанія вже надала певні юридичні докази, то навіщо проводити переговори? Тільки для іміджу певних політичних сил?» («Свобода», 02–11.03.03). Пор.: Створенням іміджу відомих людей займаються професіонали.

Вживання слів *образ*, *імідж* у певних контекстних рамках зумовлює зміну його смислової структури, в лексичному значенні інновації з'являється новий семантичний компонент: *харизма* (грец. *charisma* – англ. *charisma* – «милість, божий дар, іскра божя»). Запозичена лексема «харизма» активно функціонує в політичному лексиконі засобів масової інформації, але має складну семантичну структуру. Одним з лексико-семантичних значень слова є «особлива обдарованість, винятковість особистості в інтелектуальному, духовному чи якомусь іншому відношенні». Наприклад: «Глядя, на что тратит этот человек свою драгоценную **харизму**, вспоминаешь бывшие страхи» («Свобода», 05–11.05.03). Розглянуте запозичення реалізує в мові ще одне лексичне значення: «високий авторитет, який в контексті політичного життя зводиться до значень «сильних вольових якостей», «енергійності». Наприклад: «Эта политическая партия выглядела сплоченной лишь благодаря *харизме* своего лидера» («Киевские Ведомости», 13. 12. 99.). Засвоєння іншомовного слова *харизма* в політичній лексиці пояснюється, на наш погляд, прагненням суспільства мати істинно інтелектуального, живого, обдарованого лідера, з винятковими вольовими якостями, якимось «божественним даром».

Аналізуючи іншомовну політичну лексику сучасного періоду, не можна обійти увагою і той факт, що вона містить чимало інновацій з інших тематичних сфер, оскільки іншомовні інновації розширюють рамки свого вживання. В окремих випадках запозиченні лексеми використовуються для номінації явищ не тільки політики, але і шоу-бізнесу, літературної творчості. Використання таких слів у політичному контексті пояснюється достатнім рівнем освоєння іншомовних слів, які в мові ЗМІ вживаються в переносному значенні, набувають нових семантичних відтінків, розширюють лексичну сполучуваність. Так, інновація *бренд* (від англ. *brand* – «символ, фабрична марка, товарний знак») утвердилася в лексиці в області економіки і торгівлі (пор. з укр.«Справа в тому, що, на відміну від суто місцевих різдвяних персонажів, Санта сприймається тут, як торговельний *бренд*, приклад американської секуляризації та комерціалізації святкових традицій». «Урядовий кур'єр», 28.12.02), але поступово слово розширило свою семантику і проникло в мовну сферу *шоу-бізнесу* («старий бренд радіостанцій», «бренд останньої колекції модельєра ...», «актриса перетворила себе на бренд» і т. д. Пор.: «Ряд «чудес технологии» этого года продолжает «Терминатор-3». «Терминатор» поменял режиссера и ряд ведущих (в прошлых сериях) актеров. Но это как раз не главное – главное, что «лицо» *брэнда* А. Шварценеггера таки вернулось. Терминатор ходит с каменным лицом, стреляет из винчестера и старательно артикулирует сакраментальные фразы» («Зеркало недели», 27.12.03.); **на сторінки політичної преси**, наприклад:«В. М., начинавший карьеру в Луганске, обозначил свой приезд таким *брендом*: «Если будет выполняться закон, будет укрепляться держава». («Свобода», 14–20.01.03]. Частина іншомовних слів має нейтральне номінативне значення, семантично не пов'язане з певним аспектом діяльності, яке, у свою чергу, сприяє рівномірному проникненню інновації в лексику різних областей, в тому числі – політичну.

Таким чином, з нашої точки зору, деякі суспільно-політичні терміни непросто визначити і установити певну тематичну групу, зокрема, запозичена лексема *імідж* (від англ. *image* – рекламний вигляд політика, фірми, артиста, громадського діяча і

т. п.) широко використовується як у сфері політики, так і в шоу-бізнесі (пор.: *імідж артиста*), подібні слова складно віднести до власне політичної чи соціальної лексики. Тому чітке розділення суспільно-політичної запозиченої лексики на громадську і політичну не представляється можливим, так як політика проникає у всі галузі соціальної дійсності і безпосередньо використовує у своїх технологіях всі багатства мови, але можна запропонувати умовну класифікацію, за якою суспільною лексикою можна вважати слова, що описують соціальні явища, які не входять у політичну тематику (тобто поділ за сферами переважного вживання). Наведемо приблизну класифікацію запозичених лексем за такими групами:

1. *Слова власне політичного дискурсу*: номенклатурні найменування осіб чиновників відомств, органів і т.п. (президент, прем'єр, спікер, парламент); термінологія електоральних і суміжних технологій (балотуватися, електорат, електоральний, політичний маркетинг, інавгурація, імпічмент, лобісти, популізм, рейтинг, референдум); найменування політичних партій, рухів, течій і їх членів (учасників) (сепаратизм, сепаратист, націонал-сепаратистський, плюралісти); політичний жаргон (олігарх, кланово-олігархічна система, мандат, харизма, харизматичний).

2. *Терміни права*, що вживаються в суспільно-політичному дискурсі ЗМІ: власне терміни (легітимний, легітимація, федеральний, екстрадиція, екстрадувати); правовий жаргон (грін-кард, прайвесі, імпічмент, вотум, референдум, інавгурація, плебісцит).

3. *Економічні терміни*, що вживаються в суспільно-політичному дискурсі ЗМІ (бізнес, бренд, дефолт, дилер, ваучер, інвестиція, інфляція, емісія, комерціалізація, консалтинговий, міноритарний (мажоритарний), маргінальне кредитування, приватизація, моніторинг, холдинг, фірма).

4. *Технічні терміни*, що позначають реалії і мають певну суспільну значимість: Інтернет (глобальна нецентралізована комп'ютерна інформаційна мережа, що стала останнім часом важливим фактором суспільного і політичного життя), інтернет-сторінка, сайт, веб-сайт, портал, веб-портал та ін.

5. *Філософські, культурологічні, соціологічні, лінгвістичні та психологічні терміни*, що позначають реалії, які мають суспільну значимість (істеблішмент, менталітет, пси-фактор, популізм, імідж, тінейджер).

В аспекті досліджуваної проблеми вважаємо за необхідне підкреслити, що говорити про повну класифікацію нових лексичних запозичень важко, тому що більша частина слів запозичена недавно і не освоєна ще цілком мовною свідомістю. Деяка частина слів, припустимо, не засвоїться в мові, поступившись місцем споконвічним аналогам мови. Серед кількох конкуруючих запозичень може повністю засвоїться яке-небудь одне, або вийти з мовного вжитку разом з реалією. Але ми вважаємо, що наша робота може послужити одним з положень для подальших досліджень лексичного складу, зокрема процесу адаптації лексичного запозичення в мові.

Особливо зазначимо важливість розуміння контексту (в нашому випадку – до якої саме сфери людської діяльності належить те чи інше запозичене слово) для адекватного тлумачення і адаптації семантики нових суспільно-політичних лексичних запозичень. Нові лексичні запозичення, які ще не освоєні у мові-реципієнті цілком носієм мови і не включені у словники мови, але які вже використовуються в мові ЗМІ, можуть вимагати від суб'єкта (читача або дослідника) звернення до словників мов-донорів.

Отже, здійснений нами аналіз і розгляд проблеми дозволяє зробити висновок: *по-перше*, лексичне запозичення в сучасній російській і українській мовах в

більшості випадків має чітко зумовлені причини екстралінгвістичного і лінгвістичного характеру. Проаналізовані приклади дають підставу обґрунтовано говорити, що більшість запозичень зумовлені зміною суспільно-політичного устрою в досліджуваний період; також слід зазначити, що процес запозичення зумовлений, деякою мірою, в долученні сучасного суспільства до західної та інших культур, іншого способу життя. Важливе значення має актуалізація суспільно-політичних реалій, для яких у лексичному складі мови або не було адекватних значень, або існуючі поняття, з тих чи інших причин, зокрема громіздкість, неадекватна семантична інтерпретація, не сприяють адаптації лексичного запозичення. Значна частина інновацій пройшла ступінь адаптації, придбала характеристики і властивості, притаманні одиницям лексичної системи української або російської мови (індивідуальність лексичного значення, структурна цільнооформленість, приналежність до певних граматичних категорій і класів). *По-друге*, нові запозичені лексеми розширили свій семантичний компонент і тим самим отримали подальше розповсюдження і адаптацію в різних областях діяльності. *По-третє*, мова ЗМІ кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. свідчить про істотні зміни в середині сучасного суспільства, яскраво відображає дійсність періоду, характеризує політичні та творчі аспекти діяльності, демонструє активне використання лексичних запозичень.

Таким чином, проведене дослідження допомогло розглянути частково досліджуваний аспект, але залишилося ще багато спірних питань, які вимагають подальшого розгляду, зокрема, поглиблення розуміння причин запозичення і уточнення сфер функціонування нової запозиченої лексики, що, отже, має сприяти подальшому адекватному сприйняттю і адаптації лексичних запозичень та їх використанню в засобах масової інформації. Наше дослідження, звичайно, не закриває проблеми суворої класифікації нових запозичених слів: це неможливо в рамках даного дослідження, та й не входило в коло наших завдань, оскільки розширення сфери і вживання інновацій в незвичайному контексті (або незвичайному значенні) в засобах масової інформації вказують на динаміку проникнення запозичень у будь-яку мову і різні сфери людської діяльності. Можна констатувати, що досліджуване питання представляє собою велике поле діяльності для всебічного вивчення, і безперечно, подальше дослідження лексичних запозичень буде доцільним і необхідним. Крім того, як вже зазначалося вище, запозичення нових слів – динамічний процес.

Бібліографічні посилання

1. **Архипенко Л. М.** Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Л. М. Архипенко. – Х., 2005. – 23 с.
2. **Брагіна А. А.** Неологизмы в русском языке : пособие для студентов и учителей / А. А. Брагіна. – М. : Просвещение, 1973. – 224 с.
3. **Битківська Я. В.** Тенденції засвоєння та розвиток семантики англіцизмів у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Я. В. Битківська. – Івано-Франківськ, 2008. – 19 с.
4. **Валгіна Н. С.** Активные процессы в современном русском языке : учеб. пособие для студ. вузов/ Н. С. Валгіна. – М. : Логос, 2001. – 304 с.
5. **Дружин Г. В.** Сучасні лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 «Російська мова» / Г. В. Дружин. – Дніпропетровськ, 2000. – 17 с.
6. **Журавлев В. К.** Внешние и внутренние факторы языковой эволюции/ В. К. Журавлев. – М. : Наука, 1982. – 317 с.

7. **Каминін І. М.** Структурно-семантичне освоєння запозичених слів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі побутової лексики) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 «Російська мова» / І. М. Каминін. – Х., 1994. – 191 с.
8. **Кислюк Л. П.** Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Л. П. Кислюк. – К., 2000. – 17 с.
9. **Клименко Н. Ф.** Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – 434 с.
10. **Крысин Л. П.** Иноязычные слова в современном русском языке / Л. П. Крысин. – М. : Наука, 1968. – 207 с.
11. **Мрозіцька У. Л.** Інтра- та екстралінгвістичні чинники розвитку мови-реципієнта (на матеріалі латинських запозичень в українській мові) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 «Загальне мовознавство» / У. Л. Мрозіцька. – К., 2002. – 18 с.
12. **Муромцева О. Г.** Розвиток лексики української літературної мови в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. / О. Г. Муромцева. – Х. : Вища шк., 1985. – 152 с.
13. **Нечаева И. В.** Актуальные проблемы письменной адаптации иноязычных заимствований : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / И. В. Нечаева. – М., 2008. – 30 с.
14. **Полякова Т. М.** Лексические инновации иноязычного происхождения в современном русском языке (на материале языка СМИ последнего десятилетия ХХ – начала ХХІ века) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Т. М. Полякова. – К., 2004. – 246 л.
15. **Попова Н. О.** Запозичення з англійської мови в лексико-семантичну систему української мови кінця ХХ та початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Н. О. Попова. – Х., 2002. – 16 с.
16. **Сергєєва Г. А.** Англломовні запозичення в українській правничій термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Г. А. Сергєєва. – Х., 2002. – 16 с.
17. **Симонок В. П.** Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / В. П. Симонок. – Х., 2002. – 36 с.
18. **Стишов О. А.** Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.
19. **Федорець С. А.** Англійські запозичення в мові сучасної української реклами : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / С. А. Федорець. – Х., 2005. – 20 с.

Надійшла до редколегії 25.02.13